

Написане мишається

**ВОЛОДИМИР ТА РОЗАЛІЯ ВИННИЧЕНКИ:
РОДИННЕ ЛИСТУВАННЯ (1921 – 1949 РОКИ)***

№ 316

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

6.III-[19]34

Villennes. 6.III.34

Mon chou-chou, mon petit lapin, excetera**!

Dès aujourd'hui je tâcherai de t'écrire en français, en horrible français, mais sois patiente et indulgente, hein? Peut-être tu tr[fo]uveras dans mes lettres les traces de mes leçons courantes de la langue française, tant mieux pour toi et pour ta lucidité, mon chou-chou adorable. [Слово замальовано] Mais je voudrais unir deux tâches ensemble – m'entraîner en langue française et t'écrire tout ce que j'écrirais en ukrainien. Doublement pratique, n'est-ce pas? Malheure[u]sement les sentiments, exprimés dans mes lettres, auront un air un peu... comique parce que pour ça (exprimer les sentiments) il faut avoir bien de[s] connaissance[s] de la langue. J'en veux de moi-même pour cette impardonnable négligence de cette connaissance. En effet c'est très-très honteux – ne pas connaître la langue du pays où on vit presque dix ans! Mais je veux espérer que je corrigerai ce mon tort dans un délai relativement court. Et tu m'aideras, n'est-ce pas?

Demain peut-être je re cevrais de toi une lettre dans laquelle il y aurait de[s] nouvelles de la vente de notre maison de maître Sev et ct. Ma chérie, nous courrons le risque d'être attaqués par la minicipalité*** à cause d'attardement de cette formalité que nous avons leur promis. N'oublie pas de dire à M-e**** Sev qu'il faut écrire une lettre à M-elle Scudder. Et puis... il me tarde d'avoir le plus vite possible notre petite ferme, travailler, mener une vie régulière, organisée, productive.

Je me sens très bien [закреслено слово] bien qu'il pleut et le temps soit triste. Je m'ai [me - zakresлено] baigné (?)***** tout de bon ce matin. L'eau "était bonne", piquante et bien fraîche. Et toi? Si j'étais [près] de toi, mon petit chou-chou, je me promènerais tous les jours au moins deux heures dans les rues, mais j'ai peur que sans moi tu ne te promènes pas du tout.

Tu m'a[s] promis de faire tout pour être en forme. Mais malheure[u]sement – tenir [parole] et promettre c'est deux.

[Далі – українською]

Ну, хай тобі буде добренько-добренько, мій ясний Золоті! (Цього ніяк перекласти не можна. Правда?).

Іду зараз в "Кругосвітне"! Чи ти написала Тамарці? Не дуже запевняй щодо Ш.¹

* Продовження. Початок див.: Слово і Час. – 2015. – № 1–12; 2016. – № 1–11.

** Листи №№ 316, 318, 319, 322 В.Винниченко написав французькою мовою. Подаємо їх мовою оригіналу, переклад одразу ж після основного тексту. Особливості авторського написання, в основному, збережено. Однак письменник зрідка припускається граматичних помилок: пропущені літери подаємо у квадратних дужках, необхідні діакритичні знаки подано без застережень, на інші граматичні помилки в написанні слів вказуємо у зносках. Стильові особливості оригіналу збережено. Тут правильно: *et cetera*.

*** Правильно: municipalité.

**** Правильно: М-г.

***** Автор, невпевнений, що провідмівняв правильно, підкреслив, поставив знак запитання, почав виправляти, вставив угорі *те*, потім zakresлив; правильно: je me suis baigné..

[Переклад]

Віленн. 6 березня 1934 р.

Моя любонько, мій кролику і т. д.

Від сьогодні я намагатимусь писати тобі французькою, жахливою французькою, будь терплячою й поблажливою, еге ж? У моїх листах ти, можливо, знайдеш сліди моїх нинішніх уроків французької мови, тим краще для тебе і твоєї проникливості, моя чарівна любонько. Та мені хотілося б об'єднати два завдання разом – потренуватись у французькій мові і написати тобі все те, що написав би українською. Подвійна вигода, чи не так? На жаль, висловлені в моїх листах почуття виглядатимуть трохи... комічними тому, що для цього (висловлювати почуття) треба таки знати мову. Я сам на себе сердитий за такий непростимий недогляд щодо цього знання. Справді, дуже-дуже соромно – не знати мови країни, де живеш майже десять років! Та хочу сподіватись, що я виправлю цю мою помилку за відносно короткий період. А ти мені допоможеш. Правда ж?

Можливо, завтра я отримаю від тебе лист, у якому будуть новини про продаж нашого будинку від метра Сева і т.д. Кохана, ми ризикуємо зазнати нападку від муніципалітету через затягування з цією формальністю, виконати яку ми їм обіцяли. Не забудь сказати п[ан]у Сев, що треба написати листа м[адмуазе]ль Скуддер. І тоді... мені так не терпиться якнайшвидше мати нашу маленьку ферму, працювати, вести впорядковане, організоване, продуктивне життя.

Я почуваяся дуже добре, хоча йде дощ і погода сумна. Але вранці я все-таки скупався. Вода "була хороша", збуджуюча і досить прохолодна. Як ти? Якби я був [коло] тебе, моя любонько, я щонайменше дві години гуляв би щодня вулицями, боюсь, що без мене ти зовсім не ходиш на прогулянки.

Ти мені обіцяла робити все, щоб бути у формі. На жаль, тримати [слово] й обіцяти – це [Тут у автора стоїть крапка. Далі – українською]

Ну, хай тобі буде добренько-добренько, мій ясний Золот! (Цього ніяк перекласти не можна. Правда?).

Іду зараз в "Кругосвітне"! Чи ти написала Тамарці? Не дуже запевняй щодо Ш.¹

№ 317

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

7-III-[1934]

Мій Любий!

Чи ти знаєш, що твій лист – чудовий, літературний, високо-французький і взагалі замечательний. Пиши неодмінно й далі! А потім будемо виправляти (коли буде що!) разом.

З першим покупцем нашим справа не вийшла. Жінка, як побачила, що це не на вулицю, не побажала навіть дивитися дім у середині. Я покупців бачила тільки з вікна, не знаючи, хто це саме. Але обіцяли ще інши. Будемо чекати. Севові сказала про листа. Він запевнив, що зробить все й напосяде на Levis. Я пояснила, що Pierre не хоче миру й тому саботує.

Написала листа Loopen'у¹, тоді його дома не було. Чекаю відповіді. Написала там, як ти бажав.

Мій Дім, дорогий. Я сьогодні хвора. В мене голосу немає, слабкість страшенна та кашель. Чого це на мене напало – не знаю. Може тому, що пізно лягала спати останні два дні? Була з David-кою в кіно, а вчора у Верочки Шухаєчки.

Не пристосована я (та й ти) до светской жизни.

А день який сьогодні! А сонечко! Я ледве не поїхала до тебе. Якби не така млява була, то прийшлося б тобі мене приймати. Ой, ясний мій, як хочеться на південь, до себе, до праці, щоб разом-разом бути весь час. Будь здоровий, ясний, ніжний мій Ді.

Твоя

Villennes. 8-III-34.

Ma chérie, tu ne m'écris rien de notre affaire avec M-elle Scudder. Mais elle ne peut et ne doit pas rester là. Il faut la pousser jusqu'au bout, il faut dire à Me* Sev nos suppositions sur l'attitude de M. Pierre, qu'il décide s'il faut tout de suite envoyer une lettre à M-elle Scudder, ou faut-il attendre cet[te] entrevue toujours malheureux.

Hélàs et notre unique acheteur (de notre voisine) ne vient pas. Tout ça est bien triste. Mais... elle est belle, quand même! N'est-ce pas? Et surtout aujourd'hui, quand le soleil brûle comme en été. Alors après ça tu ne penseras pas que je veux me plaindre que la mariée est trop belle, hein? Mais je me plains que cette affaire (Scudder) va le trop petit train, ça m'agace. [Закреслено слово]

Oh, le soleil s'assombrit, couvert de brume. Ainsi, je pars autour de l'île. "La faim chasse le loup du bois".

Mes osoisau** sont devenues*** impertinents, ils mangent, crient, chantent en ma présence et n'ont pas peur de moi aucunement. [Закреслено речення].

En ce moment j'ai de[s] fruits: 17 mandarines, 12 oranges, 6 pommes, 3 poires, 4 tomates. Alors le dimanche il me restera: 7 mandarines, pour 1 ½ jour, 10 oranges – pour 10 jours, 4 pommes, pour 4 jours, 1 poire, pour 1 jour, 2 tomates.

Maintenant tu peux toi-même compter combien faut-il apporter de provision pour toute la semaine. N'oublis pas du bet[te]rave, du letus (?)****, d'endive (?), du miel. J'en ai la moitié de cette portion que tu m'a donné***** mais ça ne suffit pas pour 10 jours.

Il fait trop frais. Je me sens obligé de m'habiller.

Au revoir, ma bien aimée, моя єдина, [далі – українською] Кототун мій ясний, Майка моя єдина!

[Переклад]

Віленн, 8 березня 1934 р.

Кохана, ти нічого мені не пишеш про нашу справу з мадмуазель Скюддер. Та її не можна і не слід так залишати. Її треба довести до кінця, треба передати п. Сев наші припущення про ставлення п. П'єра, нехай він вирішить, чи є потреба негайно послати лист мадемуазель Скюддер, чи треба таки дочекатись тієї нещасної зустрічі. Шкода, і наш єдиний покупець (від нашої сусідки) не приходить. Все це досить сумно. Але... воно все-таки гарне! Чи не так?

Особливо сьогодні, коли сонце пече, немов улітку. Тож після цього ти не думатимеш, що я хочу поскаржитись, що наречена надто гарна, так? Але я нарікаю, що ця справа (Скюддер) вирушується надто повільно, це мене дратує. Сонце затягується димкою. Тож я вирушаю довкола... острова. "Голод жене вовка з лісу".

Мої пташки знахабніли, вони їдять, галасують, співають у моїй присутності і зовсім мене не бояться.

На цей момент у мене є фрукти: 17 мандаринів, 12 цитрин, 6 яблук, 3 груші, 4 помідори. Отож у неділю в мене залишиться: 7 мандаринів на півтора дні, 10 цитрин на 10 днів, 4 яблука на 4 дні, 1 груша на один день, 2 помідори.

Тепер ти сама можеш підрахувати, скільки провізії треба привезти на тиждень. Не забудь про буряки, латук, ендівій¹, мед. У мене залишилась половина того, що ти мені дала, але на 10 днів цього замало.

Стало досить холодно. Мушу одягтися.

До побачення, моя кохана, [далі – українською] Кототун мій ясний, Майка моя єдина! [На конверті між рядками адреси дописано: Мила для гоління привези]

* Правильно: Mг.

** Правильно: oiseaux.

*** Правильно: devenues.

**** Правильно: laitue. Біла цього і наступного слова знаки запитання поставлені автором.

***** Правильно: donnée.

Villennes. 9.III.34.

Tu me flattes, bien sûr, pour m'encourager dans mon entreprise, mais je suis vraiment reconnaissant à toi, à mon unique témoin des* mes efforts. Un humain toujours a besoin d'être apprécié, c'est une loi biologique, c'est-à-dire presque divine. (Autrefois de telles lois en effet avaient reçu le nom "divines").

Mais il y a un inconvénient dans cette entreprise, ce que je n'ai pas de correction des** mes fautes tout de suite. Je les retiens mieux quand je suis puni immédiatement après mon "crime", – puni par mon ambition. En dehors de cela il faut que mon "correcteur" soit un étranger et non pas une personne devant laquelle je n'éprouve que l'amour et la tendresse qui, comme je sais, me pardonnerait tout ce que je ferais. N'ai-je pas raison? Et tout de même je veux continuer quelque temps mes efforts, peut-être ça me [закреслено слово donnera] fera du bien.

Ma chérie, j'espère qu'aujourd'hui tu te sens mieux qu'hier et que tu a compris que ton état difficile a été provoqué par le changement du temps qui fut, cette fois, d'une façon vraiment trop brusque et radicale, de cet*** soleil, brill[j]ant et étincillant presque comme en été, sauter à ce froid, à cette neige, comme en plein hiver, non, c'est pour nos pauvres nerves**** du trop! Mais moi j'ai supporté ce déséquilibre plus tranquillement qu'on ne pouvait pas supposer. Et pour la première fois je me baignais aujourd'hui sous la neige tombant! C'était très agréable, comme si des minuscules pattes de chat me carressaient en touchant tendrement à mon corps.

Et bien, voilà la commission, un supplément: 1) du miel 2) de dattes 3) de figes 4) du savon à raser 5) deux vocabulaires a) franco-russe et b) al[l]emand-russe 6) un slip d'un tissu***** tendre qui ne me morderait pas ma pauvre chaire***** comme ça arrive maintenant tout le temps.

Et à présent je pars pour autour... de l'île. Je t'embrasse, mon petit poisson (comme c'est affreux en français!) et j'attends à Vilennes le dimanche 9-50 h.

[Далі українською]

Будь здорова, моє щастя, всією душею допомагаю тобі відбити напад якихсь ворогів, коли він є.

[Дописано на 1-й сторінці вгорі, на перевернутому аркуші]: Голубонько, треба рішуче попрохати Сева, щоб він написав листа до Скюдерки, не дожидаючись цього проклятого рандеву. Треба їй ультимативно поставити в цьому листі вимогу телеграфно дати доручення, кому вона хоче, провадити з нами переговори і нам телеграфувати, коли приїде. Конче скажи це Севові в суботу.

[Переклад]

Вілєнн, 9 березня 1934 р.

Звичайно, ти мені лестиш, щоб підбадьорити мене щодо мого задуму, та я справді вдячний тобі, єдиному свідкові моїх зусиль. Людина завжди відчуває потребу в оцінці, це біологічний, тобто майже божественний закон. (В давнину такі закони справді назвали "божественними").

Але цей задум має один недолік: відсутність виправлення помилок одразу після написання. Я запам'ятовую їх краще, коли мене карають одразу після "злочину" – карає моя ж амбіція. Окрім того, мій "екзаменатор" має бути іноземцем, а не особою, до якої я відчуваю лише кохання і ніжність, яка, знаю, вибачить мені все, що я зроблю. Хіба я не правий? Однак, я ще деякий час хочу докласти зусиль, можливо, це мені [закреслено слово дасть] зробить приємність.

* Правильно: de.

** Правильно: de.

*** Правильно: se.

**** Правильно: nerfs.

***** Правильно: slip d'un tissu.

***** Правильно: chair.

Кохана моя, сподіваюсь, що сьогодні ти почуваєшся краще, ніж учора, і зрозуміла, що твоїй важкий стан зумовлений зміною погоди, яка цього разу відбулась надто різко й радикально, від сонця, яскравого й сяючого, немов улітку, перестрибнути в цей холод, у цей немов серед глибокої зими сніг – цього для наших бідолашних нервів забагато! Але я переніс цю втрату рівноваги набагато спокійніше, ніж можна було собі уявити. Сьогодні я вперше купався, коли падав сніг. Це було дуже приємно, наче манюсінькі котячі лапки пестили мене, ніжно торкаючись тіла.

Ну, що ж, тепер доручення, додаток: 1) меду, 2) фініків, 3) фіг, 4) мила для гоління, 5) два словники а) французько-російський і б) німецько-російський, 6) трусики з м'якої тканини, які не в'їдатимуться в мою бідолашну плоть, як це весь час буває тепер.

А зараз я вирушаю... довола острова. Обнімаю тебе, моя рибонько (як жакливо це звучить французькою!)*, і чекаю у Віленні в неділю о 9.50.

[Далі українською]

Будь здорова, моє щастя, всією душею допомагаю тобі відбити напад якихсь ворогів, коли він є.

[Дописано на 1-й сторінці вгорі, на перевернутому аркуші]: Голубонько, треба рішуче попросити Сева, щоб він написав листа до Скюдерки, не дожидуючись цього проклятого рандеву. Треба їй ультимативно поставити в цьому листі вимогу телеграфно дати доручення, кому вона хоче, провадити з нами переговори і нам телеграфувати, коли приїде. Конче скажи це Севові в суботу.

№ 320

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс - Париж]

9-III- [19]34

Villennes, 9-III-34.

Дитинонько моя ніжна, якщо ти ще не післала грошей за "Діло"¹, то й не посилай. Я напишу, що я не маю змоги заплатити тепер за газету, яку, властиво, я не прохав мені посилати. Я передплатив на час малярської виставки і, гадаю, більше не передплачував би, коли б вони мені нагадали. Якщо вже послала, ну, що ж, хай так і буде.

Повтори, Коханько, замовлення на пілюлі короля Позоля². Тільки не посилай марки, коли це шахраї, то хай не поживляться!

Штовхай Сева!

Як холодно, як пронизувато, як незатишно сьогодні! Яка різниця з тим тижнем!

Майже нікого не лишилося з натюристів, – повтікали! Гадаю, що ти почуваєш себе від цієї погоди не дуже добре. Але не помиляйся і не поясняй чимсь іншим, якщо тобі поганенько, – це нова хвиля холоду й негоди. Пригортаюсь ввесь!

№ 321

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[13-III 1934]

Понеділок

Мій Ясний! Чогось мені сумненько сьогодні. Якесь невдоволення собою. Хочеться пожалітись і так шкода, що не можна притиснутися до твого плеча головою.

Як учора було прекрасно. Як ясно, чисто, повно почуваю себе в твоїй близості! А сьогодні я якась сама собі чужа.

Звонив тільки що Хлоп[чик]. Але я не маю енергії бачитися з ним. Неначе це якийсь тяжкий обов'язок, робота з примусу. Здається, що скоро треба буде поставити на цьому точку.

Я мрію про те, як візьму в руки Карін Міхаелінс¹ і ляжу, і як це гарно, що не треба посміхатися та шукати тем для розмови!

* Через відсутність у французькій мові зменшувальних суфіксів доводиться казати "моя мала рибо", що, звісно, звучить зовсім не так, як "моя рибко" чи "моя рибонько" (прим. перекладача).

А потім, я знаю, що й ти теж вже повечеряв і тихесенько готуєшся спатки. І пічурочка твоя потріскує, і всі річі такі добрі, знайомі. Сьогодні було тут сонечко. Може, й тобі вдалося побути голим? А завтра мені буде листик! Спасибі тобі за вчорашній день! Він був зовсім якийсь чарівний.

Тільки що телефонувала Верочка Ш[ухасва]. У неї грип, і лежить вона, бідненька, сама й читає Енгельса, аж голова ледве не лусне. Каже, що дуже важко читати. Одержала листа від Левана. Був хворий на грипу з кровохарканьем цілих три тижні. Страшенно змучився. От, бідненький, як не йдеться. Про візу – ні слова.

В четверг вранці прийде дивитись будинок одна контора, що береться продавати. Цікаво, що скаже про ціну. Ще не говорила з консь'єржем, бо не було його самого. Завтра балакатиму.

Ну, на добраніч, любов моя! Зараз піду вкину листа й спати-спати!

Et elle est belle tout de même!²

[На лівому полі дописано:] Передай привіт всім птікам, собакам і рослинам острова, щоб всі вони були добрими до тебе.

[Дата 12-III написана над текстом першої сторінки синім олівцем. На поштовому штемпелі Парижа 13-III-1934]

№ 322

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

[13-III-1934]

Vilennes, le 13-III-34.

Aujourd'hui il n'y a pas même cette petite portion de glaces qui me donnait "[pe]tite satisf[ac]tion". Est-ce qu'il y a rien de plus cruel, mon chou-chou, lapin excetera? Oui, je comprends: rien de nouveau. Tant mieux ou tant pis?

Hier j'ai fait un peu de propagande sur le fruitarisme aux naturistes, à ce couple qui a une petite... халабудку? (cabane?) en bois. Au commencement de notre conversation il était très critique. Il assistait à la conférence de Phisis et même discutait avec lui. Mais à la fin de notre petite conférence ils (lui et elle) tous les deux étaient presque complètement persuadés et me [re]merciaient chaleureusement et, paraît-il, sincèrement. Ils m'ont dit qu'ils essayeront de commencer. Seulement il ne peut pas se passer de plats chauds (au moins une tasse de simili-café!) et elle a peur de froid, elle est tellement frileuse, vous savez.

Je suis content de cette conférence imprévue. Et sais-tu pourquoi? Parce que je parlais librement français et savait* composer les phrases assez compliquées. Voilà, j'ai donné sur le nez à mon petit subconscient qui n'en a pas assez de confiance en nous. Bien entendu que je serais au comble de la joie si je pouvais (comme Jade) écrire en français, faire la lit[t]érature ("Elle se précipita"). Mais... il faut attendre et surtout travailler, hein? Sans ça je ne crois pas si la connaissance me tombera du ciel.

Ma chérie, il me semble que je déjà crève de santé [закреслено слово] – je deviens un peu paresseux. Peut-être, il [me – закреслено] faut que je me crève un peu de travail? [un peu me crever de travail? – закреслено]. Je n'ai pas compris qu'est-ce que tu as dit à ton départ, que j'écrive, oui, mais à qui, à toi, ou à Jade?

Je ne sais pas si j'arriverai à passer la Seine aujourd'hui, l'eau est montée et le courant est diablement fort. Je viendrai à Paris sûrement vendredi. Si je change l'idée je t'écirai. Dans l'attente de votre petite et délicieuse portion de glaces, j'ai l'honneur de vous offrir, Madame, mes compliments empressés.

[Далі українською]

Зробив пейзажик учора – нічого, здається, вдався. Хай тобі добренько-добренько буде, мій любий, єдиний, прекрасний Нун! (По прозванню Майка!).

[Дописка по лівому краю]: Листа до Жадки пішли ж з поворотною розпискою!

* Правильно: savais.

[Переклад]

Вілєнн, 13 березня 1934 р.

Сьогодні немає навіть тієї маленької порції морозива, яка приносила мені “задоволення”. Чи є щось жорстокіше, моя любонько, кролику і т. д.? Авжеж, розумію: нічого нового. Тим краще чи тим гірше?

Вчора я трохи пропагував фруктизм натурістам, тому подружжю, в якого є маленька дерев'яна...халабудка* (халупка?). На початку нашої розмови він був налаштований дуже критично. Був на лекції Фізіса¹ і навіть дискутував із ним. Вже під кінець нашої нетривалої бесіди вони (він і вона) обоє були майже переконані і палко, схоже, щиро мені дякували. Сказали, що спробують почати. От тільки він не може обійтись без гарячих страв (принаймні, без чашки псевдо-кави), а вона боїться холоду, знаєте, вона така мерзлячка.

Мене дуже тішить та несподівана маленька бесіда. І знаєш, чому? Бо я вільно розмовляв французькою і міг складати досить складні фрази. Ось так, я дав по носі своєму малому підсвідомому, яке не досить нам довіряє. Звичайно, я був би на вершині радості, якби міг (як Жад) французькою писати і займатися літературою (“Вона поквапилась”). Але... треба зачекати й, зокрема, працювати, еге ж? Без цього не думаю, що знання впаде мені з неба.

Кохана, мені здається, що я вже лопаюся від здоров'я, і стаю трохи ледачим. Можливо, треба, щоб я трохи лопався від праці [я маю трохи лопатися від праці – закреслено]**. Я не зрозумів, що ти сказала, від'їжджаючи, щоб я написав, гаразд, але кому, тобі чи Жаду?

Не знаю, чи сьогодні мені вдасться перетнути Сену, вода піднялась і течія диявольськи сильна. Я, цілком певно, приїду у Париж у п'ятницю, якщо передумаю – напишу. Очікуючи невеличкої й дуже смачної порції морозива, маю честь, мадам, висловити вам свою глибоку пошану.

[Далі – українською]:

Зробив пейзажик учора – нічого, здається, вдався. Хай тобі добренько-добренько буде, мій любий, єдиний, прекрасний Нун! (По прозванню Майка!).

[Дописано по лівому краю]: Листа до Жадки пішли ж з поворотною розпискою! Обіймаю тебе всією душею, всією пекучою тугою за тобою.

Твій

№ 323

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[14-III 1934]

Вікторок

Мій єдиний, любий, ніжний! Моя солодка постійна радість! Коли я думаю, що ти там лазиш, думаєш, спиш, дихаєш; що ти почуваєш в собі силу, що тобі добре – то я вся наповнююся радістю та вдячністю до тих сил, які допомагають тобі бути таким, як ти є. Будь здоровий, сильний і тоді ти не зможеш не творити.

Я думаю про те, які ще гарні, ніким не зачипнуті теми в тебе з'являться.

Якби ти знав, як ти міняєшся зовнішньо. Тобі, мабуть, це не так помітно, як мені. А це ж тільки-тільки початок. Не думай, що я вживаю сугестії¹. Ти цього не потребуєш тепер. Я просто констатую.

Сижу та чекаю, коли позвонить Sev. Зараз в 1/2 о сьомій він, мабуть, вже вдома.

Я нічого особливого від цього побачення не сподіваюся, а проте, може, щось вони й вигадують. Як той каже: “Ум хорошо, а і т.д.”.

Курси по бжольництву починаються 10 квітня. Кожного вівторку та четверг, о 9-й ранку. Я неодмінно буду ходити! Loopen мені не відповів і не подзвонив, як я прохала. Мабуть, його це не цікавить, або ж немає ще в Парижі.

Вже хочу спати, бо була в пісціні та ще штрапацала² з години півтори. Ні, з мене ніяка date di tonde³, бо вечірні виїзди не для мене. Навіть в'явити собі не можу, щоб їхати кудись по 8-ій. Ху! Ні за що!

* В оригіналі українською мовою.

** Винниченко не зовсім правильно утворює вирази з дієсловом “crever”, яке може означати “лопатися”, “розривати”, “виснажити”, “здохнути” (прим. перекладача).

Тільки що говорила зі Севом. *Pierre* стоїть все на тому ж: право на будівлю кухні та *indemnité*⁴. *Levissal* має писати *Sc[uder]ці* листа, а *Sev* говорить, що їхня поведінка така, що вряд чи можна сподіватись якогось вирішення, приємного для нас без втручання експерта.

Я їду до Сева в четверг, щоб обміркувати листа до *Scud[er]*, якого ми негайно їй пошлемо. Може, цей лист посуне її на приїзд сюди. Але, в кожному разі, ці всі наші заходи були потрібні. Вони покажуть і експертам, що ми зробили все, що наша сила, щоб не доводити до процесу.

Ну, от і все. Не будемо жаліти, що стільки часу загубили: може, це так і краще. Ніхто не знає “настоящей правди”. Правда, мій ясний? Але тепер вже ми будемо енергичні та посуватимем *Sev*'а.

Будь, моя радість, спокійний. Все улаштується якомога краще, й житимем ми з тобою вдвох на сонечку! “Аби бог дав здоров'я”, а все останнє саме прийде.

Обіймаю тебе, ніжність моя! На добраніч.

Твій Майкел!!

P. S. Тепер вже тобі нема чого жалітись на короткого листа. Але за якість я не відповідаю.

№ 324

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

14- III-[19]34

Villennes. 14-III-34

Вибач мені, ясонько моя, за те, що я написав, що ти мені не прислала на вчора порційки морозива. Вона прийшла тільки сьогодні. А лист твій позначений понеділком. Взагалі, нас пошта кривдить, правда?

Дивно, що “Праця” нічого не відповіла¹. Приїду, будемо робити заходи, щоб дістати компенсацію за перший рукопис.

Сьогодні зовсім холодно, хмуро, незатишно. І вітер, вітер такий, що й надвір не хочеться висувати носа. І настрій не з найрожевіших. Але... *elle est belle tout de tête!* От хоч і вітер, а поїду кидати цю картку в скриньку, а потім круг острова. Сьогодні вранці бігав на стаді, зробив три оббіга і ноги не були онімлілі після того, але зате тепер увесь день болять. (Біг по стаді зовсім не те, що по стежці, ого!) Та то нічого, завтра знову піду на стад. (Чи ти бігаєш у хаті?)

Так, значить, у четвер адепсе буде дивитися будинок і скаже, що за нього можна взяти? Ну, побачимо. Може, завтра матиму від тебе листа з приводу зустрічі наших адвокатів, теж цікаво, що там виясниться.

(Час од часу я поглядаю на пейзаж мого малюнку і мені стає приємно для ока, наче я потрошки сьорбляю з чарки вина). Обнімаю тебе всією душою, моя єдина-єдина!

Не звертай уваги на свої стани і не реви з Хляп[чиком]², це – погода, березень, мінливість, перехід до весни... До п'ятниці 12 год. Варенички будуть?

[Листівка]

Коментарі

№316

¹ Не дуже запевняй щодо Ш. – Ш. – Розшифрувати ініціал і встановити особу не вдалося.

№317

¹ Написала листа *Loopen*'у – *Loopen* – особа не встановлена.

№318

¹ ендівій – салатний цикорій.

№320

¹ “Діло” – провідна газета Галичини, перша і впродовж багатьох років єдина українська щоденна газета. Виходила у Львові в 1880 – 1939 рр.; у 1880 – 1882 рр. з періодичністю двічі на тиждень, у 1883 – 1887 рр. тричі на тиждень, з 1888 р. щоденно. Офіційний орган Української національно-демократичної партії та Українського національно-демократичного об'єднання.

² пілюлі короля Позоля – Тут, очевидно, натяк на якийсь сюжет оперети Артюра Онеггера “Пригоди короля Позоля” (лібрето Альбера Вільмеца за однойменним романом П'єра Луї), прем'єра якої відбулася 12 грудня 1930 р.в паризькому театрі “Буфф-Паризьєн”.

№321

¹ *візьму в руки Карін Міхаелінс* – Карін Міхаеліс (уродж. Катаріна Бек; 1872 – 1950) – данська письменниця, друкувалася під прізвищем чоловіка. Чимало її творів мають автобіографічний характер і в основному присвячені становищу жінки в сім'ї й суспільстві та вихованню дітей.

² *Et elle est belle tout de même!* (фр.) – І все-таки воно гарне!

№322

¹ *Був на лекції Фізиса* – Фізис – особа не встановлена.

№323

¹ *вживаю сугестії* – Сугестія (лат. suggestio, від suggero: навчаю, навіюю) — жанрова специфіка літератури, базована на нюансованій тональності, додаткових смислових натяках, передчуваннях. Звернена до емоційної сфери, до підсвідомості, вона навіює читачеві думки і переживання письменника.

² *штрапацала* – може, це словотворення від німецького шпацірувала (ходила гуляла).

³ *з мене ніяка dame du monde* – dame du monde (фр.) – світська пані.

⁴ *право на будівлю кухні та indemnité* (фр.) – indemnité (фр.) – відшкодування збитків, страхова сума.

№324

¹ *“Праця” нічого не відповіла.* – Ідеться про намір В. Винниченка опублікувати у львівській радянофільській газеті “Праця” свою статтю “За яку Україну?”, текст якої він надіслав до газети 11 лютого 1934 р. Однак статтю у газеті не опублікували. Її машинописний текст обсягом 43 сторінки був коштом автора розмножений на ротаторі у Парижі.

² *не рви з Хляп[чиком]* – Ідеться про чоловіка, яким один час була захоплена Розалія Яківна. Написання його прізвиська, яке, як правило, писалося скорочено, мало різний вигляд: Хл., Хлоп., Хляп., Хлап. і т. п. У коментарі 2 до листа №284, де це слово вперше зустрічається, воно передане, як “хлопчик”, хоч зазначено, що копія щоденника неякісна. Порівняння його з написанням у пізніших листах дає підстави для прочитання як “хляпчик”.

Далі буде.

Упорядкування, примітки та коментарі

Надії Миронець.

Переклад текстів з французької

Зої Борисюк.

м. Київ

Отримано 16 жовтня 2016 р.